

تبیین رابطه آزار و اذیت سایبری در رسانه‌های اجتماعی با سازگاری تحصیلی و تعامل دانش آموزان در بستر سیستم مدیریت یادگیری الکترونیکی (LMS)

مهسا تقی پور*
احمد میرگل**
پریرسا بهاری***
اکرم حافظی****

چکیده

هدف از این پژوهش، تبیین رابطه آزار و اذیت سایبری در رسانه‌های اجتماعی با سازگاری تحصیلی و تعامل دانش آموزان در بستر سیستم مدیریت یادگیری الکترونیکی بود. پژوهش حاضر کاربردی و و در زمره پژوهش‌های توصیفی از نوع همبستگی بوده است. جامعه آماری کلیه دانش آموزان دوره دوم متوسطه شهر شیراز در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۰ به تعداد ۵۶۹۷ نفر بود. روش نمونه‌گیری خوشه‌ای تصادفی و فرمول کوکران حجم نمونه با میزان ۳۶۰ نفر برآورد شد. برای گردآوری داده‌ها از پرسش‌نامه تعامل در محیط آموزش الکترونیکی پورجمشیدی و همکاران، سازگاری تحصیلی بیکر و سریاک و پرسش‌نامه تجربه قلدری سایبری آنتیادو و همکاران استفاده شد. پایایی پرسش‌نامه با ضریب آلفای کرونباخ برای سازگاری تحصیلی ۰/۸۱، تعامل ۰/۷۳ و آزار و اذیت سایبری ۰/۸۵ به دست آمد و روایی محتوایی با مقدار ۰/۶۳ مورد تأیید ۱۰ نفر از استادان علوم تربیتی قرار گرفت. نتایج در دو بخش توصیفی و استنباطی با استفاده از نرم افزار SPSS25 تحلیل شد. یافته‌ها نشان داد بین سازگاری تحصیلی و تعامل دانش آموزان در بستر سیستم مدیریت یادگیری رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. بین آزار و اذیت سایبری در رسانه‌های اجتماعی با سازگاری تحصیلی ($r = -0/620$) و تعامل دانش آموزان ($r = -0/680$) در بستر سیستم مدیریت یادگیری الکترونیکی، رابطه منفی معناداری وجود دارد ($P=0/000$). بر اساس نتایج سازگاری تحصیلی و تعامل دانش آموزان در بستر سیستم مدیریت یادگیری بر اساس آزار و اذیت سایبری در رسانه‌های اجتماعی قابل پیش بینی است. نتایج برای مسئولان آموزش و پرورش و دیگر پژوهشگران مشتاق به فعالیت در این حوزه، می‌تواند مورد استفاده قرار گیرد.

واژگان کلیدی: آزار و اذیت سایبری، رسانه‌های اجتماعی، سازگاری تحصیلی، تعامل، یادگیری الکترونیکی، LMS.

* دانشجوی کارشناسی ارشد، مدیریت آموزشی، دانشکده علوم تربیتی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران
** عضو هیات علمی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، گروه علوم تربیتی، دانشگاه پیام نور، زاهدان، ایران
*** کارشناسی علوم تربیتی، گروه آموزش ابتدایی، دانشکده علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان، شیراز، ایران
**** استادیار گروه علوم تربیتی رشته برنامه ریزی درسی دانشگاه فرهنگیان پردیس نسیمیه مرکز شهید شرافت، تهران، ایران
نویسنده مسؤول یا طرف مکاتبه: دکتر اکرم حافظی ak.hafezi@cfu.ac.ir

مقدمه

با ورود فن‌آوری‌های کمکی به‌ویژه فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات در نظام آموزشی در کلیه دوره‌ها و سطوح تحصیلی تحولات چشمگیری در کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه مشاهده می‌گردد (Saedi & Saadipour, 2017). استفاده از رسانه‌های اجتماعی مانند فیس بوک، اینستاگرام، تیک‌تاک، توئیتر و واتس‌آپ به یکی از ویژگی‌های اصلی فعالیت‌های اجتماعی در زندگی روزمره جوانان تبدیل شده است و نقش اساسی در فرآیند اجتماعی شدن آن‌ها ایفاء می‌کند زیرا با انتشار و به اشتراک گذاری اطلاعات شخصی و اجتماعی بین پیروان و دوستان، تعامل اجتماعی آن‌ها را تسهیل می‌کند (Vannucci, Simpson, Gagnon & Ohannessian, 2020). رسانه‌های اجتماعی چارچوبی را ارائه می‌دهند که شامل همه افرادی می‌شود که فرد با آن‌ها ارتباط دارد و با رشد روانی-اجتماعی فرد مرتبط است (Spies Shapiro & Margolin, 2014). بر این اساس، افراد مبتلا به اعتیاد اینترنتی و شبکه‌های اجتماعی مجازی^۱، خشونت و قلدری بالایی را هم در جهان واقعی و هم در جهان مجازی بروز می‌دهند (Rowel, Gunasekara, Uwanthika & Wijesinghe, 2022). با توجه به انبوه شواهد موجود مبنی بر اثرات استفاده از رسانه‌های اجتماعی بر رفتار دانش‌آموزان، مطالعات زیادی در مورد جنبه‌های خاصی از رفتار اجتماعی نوجوانان مانند: تهدید یا توهین، تحقیر کردن و غیره و هم‌چنین استفاده شدید آن‌ها از رسانه‌های اجتماعی، انجام شده است (Garmendia, Jiménez, Karrera, Larrañaga & et al., 2019).

مرور پژوهش‌های پیشین نشان می‌دهد که در طول این ارتباط اجتماعی آنلاین، نوجوانان گاهی اوقات به رفتارهایی متوسل می‌شوند که هدف آن‌ها آسیب‌های روانی و اجتماعی است (Hartung & Renner, 2013). بسیاری از این اقدامات به طور دقیق به عنوان پدیده‌ای شامل آزار و اذیت

¹ Information and Communications Technology

² social media

³ Instagram

⁴ Tik Tok

⁵ Tweeter

⁶ Watsapp

⁷ Virtual social networks

توصیف شده است که به آن زورگویی سایبری گفته می شود (Dennehy., Meaney., Walsh & et al., 2020). با پیشرفت فن آوری اطلاعات و ارتباطات، افزایش محبوبیت دستگاه های الکترونیکی و رسانه های اجتماعی مختلف، شکل جدیدی از آزار و اذیت به نام زورگویی سایبری به دلیل دسترسی روزانه به رسانه های اجتماعی در معرض دید عموم قرار گرفته است (Surin & Blankenship, 2019). آزار و اذیت عبارت است از سوء استفاده عمدی از قدرت از جمله حملات فیزیکی و کلامی، تهدید، شایعات و حذف عمدی از یک باند در نتیجه نابرابری واقعی یا تصور شده قدرت در میان دانش آموزان که باعث آسیب طولانی مدت فیزیکی، اجتماعی یا روانی به افراد درگیر از جمله تماشاگران می شود (Government of United States, 2020). برخی از پژوهش ها بیان کردند که آزار و اذیت سایبری از طریق متون یا ویدئوهای الکترونیکی رخ می دهد. آزار و اذیت سایبری برای قربانیان، اثرات روانی نامطلوبی از جمله افزایش احتمال خودکشی، سطوح بالای اضطراب، افسردگی و استرس (Martínez-Monteagudo., Delgado., Cao., Tian, Song & B., García-Fernández & et al., 2020) و افزایش شدت افسردگی (Li., Wang & Nie, 2022) عواقب آزار و اذیت سایبری برای قربانی در سطوح مختلف بسیار جدی است که از این نظر، قربانیان میزان بالاتری از اضطراب (Delgado & et al., 2019)، تغییرات رفتاری دائمی، مانند تسلیم شدن و انزوای اجتماعی، غلبه صفات و سواستی همراه با نگرش خصمانه و حساسیت مفرط، و احساس درماندگی آموخته شده و پایین بودن خود را نشان می دهند (Aparisi, Bo & Martínez-Monteagudo., 2021). پیامدهای منفی استفاده از رسانه های اجتماعی با دلایلی مانند شکاف دیجیتالی بین نوجوانان و خانواده ها مرتبط است (Arab & Díaz, 2015) که باعث می شود برخی از اقدامات مانند آزار و اذیت یا آزار سایبری را تحریک یا تقویت کند (Tejada Garitano., Castaño., Garrido, Romero & et al., 2019). با این حال، علاوه بر این، خطرات استفاده از رسانه های اجتماعی، ارتباطات شدید و صمیمانه را در بین دانش آموزان تحریک می کند و به وضوح باعث سوگیری می شود که می تواند مثبت یا منفی باشد (Krause., Baum., Baumann & Krasnova., 2021). هم تحقیقات مربوط به آزار و اذیت سایبری و هم تحقیقات قربانیان سایبری در سال های اخیر در کشورهای مختلف محبوبیت یافته است. پدیده زورگویی سایبری

توجه دانشمندان را به خود جلب کرده است زیرا شکل جدیدی از آزار و اذیت با رسانه‌های نوین در عصر دیجیتال است (Kowalski., Limber, S. P., & Agatston., 2012). آزار و اذیت سایبری می‌تواند در سطوح مختلف سنی، با هر جنسیتی رخ دهد و می‌تواند به تعصبات فیزیکی، فرهنگی، نژادی و حتی مذهبی مربوط باشد. آسیب روانی ناشی از آزار و اذیت سایبری بیش‌تر از آزار و اذیت سنتی آسیب‌زا تلقی می‌شود زیرا می‌توان مطالب مضر را حفظ کرد و به سرعت در گردش قرار داد (Abaido, 2020). این نوع آزار سایبری اغلب در محیط آموزشی، به ویژه در میان دانش‌آموزان اتفاق می‌افتد و محیط یادگیری را به شدت مخرب می‌کند (Kowalski & et al., 2012). معلمان نگران تأثیر آزار و اذیت سایبری هستند که می‌تواند باعث ایجاد مشکلات جدی در محیط آموزشی شود. معلمان متوجه می‌شوند که قادر نیستند که به صورت انفرادی به استفاده دانش‌آموزان از فن‌آوری‌های اطلاعات و ارتباطات نظارت داشته باشند (Campbell., 2019). دانش‌آموزان می‌توانند بدون اینکه نامشان فاش شود در محیط سایبری، آزار و اذیت کنند. هر کسی، در هر زمانی ممکن است محتوای آزار و اذیت را که توسط مجرمان منتشر می‌شود مشاهده کند. آزار و اذیت سایبری می‌تواند تأثیر شدیدتری بر سلامت روان و مسائل تحصیلی نسبت به آزار و اذیت سنتی داشته باشد (Ali & Shahbuddin, 2022).

یکی از مهم‌ترین مسائل تحصیلی دانش‌آموزان مسأله سازگاری آن‌ها است. سازگاری را به‌طور کلی می‌توان هم به عنوان فرآیند^۱ و هم به عنوان دست‌آور^۲ حاصل از آن فرآیند تعریف کرد (Sarkar & Banik, 2015). سازگاری با مدرسه با سه بعد تحصیلی، اجتماعی و هیجانی مفهوم سازی شده است. سازگاری تحصیلی به معنای توانایی دانش‌آموز در انطباق با شرایط آموزشی است که در محیط مدرسه با آن مواجه می‌شود. این نوع سازگاری با دستیابی به اهداف تحصیلی مرتبط است و مواردی هم‌چون انطباق دانش‌آموز با مقررات، شیوه‌های مطالعه و یادگیری مطالب درسی و نیز انگیزش دانش‌آموزان را دربرمی‌گیرد (Rienties & et al., 2011). بر اساس نتایج پژوهش‌های اخیر، عوامل شخصی و بافتی مختلفی بر سازگاری دانش‌آموزان تأثیر

¹ process

² achievement

می گذارند. (Mohammadi Baghmelai & Yousefi, 2017) برخی از مطالعات اهمیت سازگاری شناختی - انگیزشی و تحصیلی را در ایجاد مشکل آزار و اذیت سایبری و بزه دیدگی سایبری در نوجوانان و جوانان ارزیابی کرده اند (Aparisi & et.al, 2021). هنگام شروع مدارس، دانش آموزان ممکن است با موقعیت هایی مواجه شوند که بر عملکرد آنها تأثیر بگذارد. تأثیرات بر عملکرد ممکن است به دلایل روانی و اجتماعی متعددی باشد که بر موفقیت تحصیلی تأثیر می گذارند (Cerezo., Bernardo., Esteban & et.al, 2015). به این ترتیب، یکی از مشکلات اصلی تأثیر گذار بر آموزش و پرورش و آموزش عالی در سطح بین المللی، افزایش نرخ ترک تحصیل است (TueroHerrero., Cervero Fernández-Castañón & et.al, 2018). با توجه به رابطه بین آزار و اذیت سایبری و توانایی دانش آموز برای سازگاری با محیط آموزشی، بررسی های مربوط به این موضوع به طور سیستماتیک خاطر نشان می کند که آزار و اذیت سایبری در طول تحصیلات متوسطه افزایش می یابد اما در سال های نوجوانی بعدی کاهش می یابد (Ortega-Barón., Buelga & Cava, 2016). با این حال، افزایش موارد مزاحمت سایبری در سال های اخیر به معنای علاقه بیش تر به این مشکل در محیط آموزشی است (Álvarez-García & et.al, 2017).

مزاحمت سایبری که اغلب توسط سازمان های آموزشی و سیاست گذاران نادیده گرفته می شود به یکی از بزرگ ترین چالش های معلمان برای مدیریت آموزش و یادگیری در محیط های الکترونیکی تبدیل شده است (Rajbhandari & Rana, 2022). تعامل در محیط آموزش الکترونیکی (LMS)، یکی از عواملی است که متخصصان آموزش و پرورش را با چالش روبه رو ساخته است چرا که بحث تعامل در محیط آموزش الکترونیکی، بسیار پیچیده تر از آموزش سنتی است. بدون تعامل، نه تنها یادگیرندگان انگیزه ای برای ادامه دوره در خود نمی بینند بلکه یادگیری نیز به وقوع نمی پیوندد. همین نکته کافی است تا متخصصان آموزش و پرورش را وادارد تا بیش تر از پیش به مسأله تعامل در محیط آموزش الکترونیکی بیندیشند (Anderson & Eloumi, 2001) اما بسیاری از پژوهشگران بر اهمیت تعامل یا بعد کمی تعامل در آموزش الکترونیکی تأکید کرده اند و به اشکال و چگونگی این تعامل توجه نکرده اند (Lee., Lee., Kim & et al., 2008) آموزش الکترونیکی، همه فعالیت های آموزشی را در بر می گیرد که توسط فرد یا گروه هایی

به صورت آنلایین و آفلاین، هم‌زمان^۳ و غیر هم‌زمان^۴ توسط شبکه رایانه‌های مستقل و دیگر وسایل الکترونیکی انجام می‌پذیرند (Naidu Som, 2006). بدین ترتیب، تعاملات در محیط آموزش الکترونیکی ابتدا به دو شکل کلی هم‌زمان و غیر هم‌زمان تقسیم می‌شوند. هر کدام از این دو شکل تعامل، با ابزارهای مختلف و در موقعیت‌های مختلف برقرار می‌شود (Razavi, 2016). فن‌آوری امروز امکان یادگیری اجتماعی و گروهی را از طریق کنفرانس‌های رایانه‌ای فراهم می‌کند. مشارکت در فعالیت‌های گروهی و عملی که دانش‌آموزان برای یادگیری انجام می‌دهند موجب می‌شود تلاشی انسانی و جمعی برای مفهوم‌سازی و یادگیری معنادار صورت گیرد (Khademi & Sattari, 2021).

ادبیات اخیر (García-Fernández & et al, 2022) نشان می‌دهد که آزار و اذیت سایبری نوعی رفتار اجتماعی آنلایین نوظهور است که می‌تواند روابط بین همسالان را ارتقاء داده و یا مانع تعامل آن‌ها شود. در واقع آزار و اذیت سایبری بر سازگاری اجتماعی دانش‌آموزان و تعاملات آن‌ها تاثیر دارد. هم‌چنین دختران بیش‌ترین شیوع مشارکت در آزار و اذیت سایبری (پرخاشگری و قربانی شدن) را دارند. علاوه بر این، از نظر (Ali & et al, 2022) بین آزار و اذیت سایبری، پیشرفت تحصیلی و سلامت روان فراگیران رابطه منفی و معناداری وجود دارد. در پژوهشی دیگر (Burke & et al, 2022) دریافتند که آزار و اذیت سایبری از طریق ارسال پیامک با رفاه دانشجویان، عزت نفس، افسردگی، و سازگاری تحصیلی و اجتماعی رابطه دارد. در پژوهشی دیگر (Ushakov., Fedorova & Shatila., 2022) بیان کردند که آزار و اذیت سایبری فقط می‌تواند آسیب مالی، عاطفی یا ذهنی قابل توجهی را به دانش‌آموزان هدف وارد کند. هم‌چنین این نوع آزار و اذیت ممکن است بر موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان تأثیر بگذارد که در این میان نقش حمایتی والدین حائز اهمیت است. (Batani & et al., 2022) و (Giumetti & et al., 2022) هم‌چنین بیان کردند که آزار و اذیت سایبری در رسانه‌های اجتماعی باعث اثرات روانی مانند کاهش رضایت از زندگی، استرس، اضطراب، بی‌ارزشی، افسردگی، کاهش عزت نفس، افکار خودکشی و ناراحتی روانی، ناامیدی، مسائل مربوط به خواب و روان‌پریشی می‌شود. مضافاً (Aparisi & et al., 2021) نشان دادند که نیاز به پرداختن به سازگاری تحصیلی و توانایی

³ Synchronic

⁴ Asynchronic

سازگاری با محیط تحصیلی به عنوان یک اقدام پیشگیرانه برای آزار سایبری در دانشجویان وجود دارد. احتمال این که یک فرد قربانی نیز قلدر باشد بیش تر است. علاوه بر این، با افزایش توانایی آن‌ها در سازگاری تحصیلی، فراگیران کم تر قربانی آزار و قلدری می شوند. در مطالعه ای دیگر (Çimke & et al., 2021) به این نتیجه رسیدند که دانش آموزان آزار دیده سایبری ناسازگار و نامتعادل هستند و پیشرفت تحصیلی اندکی دارند و بنابراین شناسایی دانش آموزانی که ممکن است در معرض خطر باشند و افزایش آگاهی در مورد اعتیاد و خطراتی که ممکن است در محیط مجازی با آن مواجه شوند مهم است. (Alhujaili & et al., 2020) بیان کردند که آزار و اذیت سایبری از طریق کلام، باعث افزایش نگرانی و کاهش تعامل می گردد. (Jantzer & et al., 2017) نتیجه گرفتند که از جمله پیامدهای منفی آزار و اذیت سایبری کاهش پیشرفت تحصیلی و تعامل اجتماعی قربانیان است. از نظر (Pajohi & et al., 2019) جمله مهم ترین مؤلفه های آزار و اذیت سایبری شامل: قابلیت های فردی، همدلی، محیط خانواده، مهارت های ارتباطی و اجتماعی، پرخاشگری و نگرش می باشد. (Birami, et al., 2011) نیز بیان کردند که بین قلدری و اشکال سنتی و سایبری آن با کیفیت تعامل معلم و دانش آموز و سازگاری دانش آموزان رابطه منفی وجود دارد.

اکو سیستم های تکنولوژیکی برای نوجوانان و بزرگسالان جوان، در قرن بیست و یکم با یک تغییر چشمگیر در محیط تکنولوژیکی تغییر کرده است. خطرات سلامت روان بیش تری در ارتباط با نوآوری های تکنولوژیکی وجود دارد. پس از مرور و واکاوی تحقیق های انجام شده، نشان داده شد که تحقیقی تا کنون با این عنوان انجام نشده است و همین مسأله حاکی از عدم تکراری بودن و نوآوری پژوهش حاضر است. بر اساس پیشینه تحقیق، استفاده شدید و مکرر از رسانه های اجتماعی و برنامه های پیام رسانی با آزار و اذیت سایبری مرتبط است. با توجه به ادبیات، به دلیل ویژگی های محیط رسانه های اجتماعی و کیفیت تعاملات، آزار و اذیت سایبری ممکن است بر روابط اجتماعی دانش آموزان در محیط های آموزشی خصوصاً محیط یادگیری الکترونیکی تاثیر بگذارد. علاوه بر این نتایج مطالعات بررسی شده نشان می دهد که وقتی مشکلات ارتباطی بین فردی که پیام ارسال می کند و کسانی که آن را می خوانند ایجاد می شود، بیش تر منجر به افزایش سایر رفتارهای مخاطره آمیز مانند آزار و اذیت یا آزار سایبری می شود. از این رو، رسانه های اجتماعی

می‌تواند ابزاری باشد که توسط قلدرها برای دستکاری اطلاعات و تبدیل آن به استفاده منفی مورد استفاده قرار می‌گیرد. با توجه به این که آزار سایبری اکنون می‌تواند در هر جمعیتی رخ دهد و استفاده از برنامه‌های کاربردی گوشی‌های هوشمند و پلت فرم‌های رسانه‌های اجتماعی در حال افزایش است. هم‌چنین شواهد تجربی قبلی رابطه بین آزار اینترنتی و چندین متغیر آموزشی مانند انگیزه تحصیلی و راهبردهای یادگیری، توانایی انطباق با محیط آموزشی، عملکرد تحصیلی، ویژگی‌های شخصیتی و انواع هوش را نشان داده است. با این حال، کمبود مطالعاتی وجود دارد که به طور خاص هدف آن‌ها تبیین رابطه آزار و اذیت سایبری در رسانه‌های اجتماعی با سازگاری تحصیلی و تعامل دانش‌آموزان در بستر سیستم مدیریت یادگیری الکترونیکی (LMS) باشد. بنابراین، تحقیق حاضر گامی نو در راستای اجرای این امر می‌باشد و ضرورت اجرای این پژوهش بیش از گذشته احساس می‌شود. بر این اساس فرضیه‌های پژوهش حاضر به شرح ذیل است:

۱. آزار و اذیت سایبری در رسانه‌های اجتماعی بر اساس سازگاری تحصیلی دانش‌آموزان در بستر سیستم مدیریت یادگیری الکترونیکی (LMS) قابل پیشبینی است.

۲. آزار و اذیت سایبری در رسانه‌های اجتماعی بر اساس تعامل دانش‌آموزان در بستر سیستم مدیریت یادگیری الکترونیکی (LMS) قابل پیشبینی است.

۳. بین سازگاری تحصیلی و تعامل دانش‌آموزان در بستر سیستم مدیریت یادگیری الکترونیکی (LMS) رابطه معناداری وجود دارد.

مدل مفهومی تحقیق

بستر سیستم مدیریت یادگیری الکترونیکی (LMS)

پژوهش حاضر از لحاظ هدف کاربردی است و در زمره پژوهش های توصیفی از نوع همبستگی قرار می گیرد. جامعه آماری شامل کلیه دانش آموزان مقطع متوسطه دوم شهر شیراز در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۴۰۱ به تعداد ۵۶۹۷ نفر است. با استفاده از روش نمونه گیری خوشه ای از بین ۴ ناحیه آموزش و پرورش شهر شیراز، ناحیه ۳ و از بین مدارس این ناحیه، مدارس دوره دوم متوسطه انتخاب و سپس با استفاده از فرمول کوکران آنلاین تعداد ۳۶۰ دانش آموز دختر و پسر به عنوان نمونه تحقیق انتخاب شدند. لازم به ذکر است معیار ورود نمونه به پژوهش دانش آموز متوسطه دوم، مشارکت در بستر LMS و معیارهای خروج از پژوهش عدم مشارکت در جلسات آموزشی است. از آنجایی که احتمال افت آزمودنی ها و ناقص بودن برخی پرسش نامه های (داده های گمشده، پرت و دورافتاده) وجود دارد تعداد ۱۰ نفر پرسش نامه بیش تر توزیع گردید. در پژوهش حاضر برای گردآوری اطلاعات و اندازه گیری متغیرهای پژوهش از پرسش نامه استفاده شده است که به شرح ذیل می باشد:

۱) پرسش نامه استاندارد سازگاری تحصیلی: بیکر و سریاک (۱۹۸۶) پرسش نامه را با ۶۷ سؤال طراحی کردند که شامل گویه های سازگاری تحصیلی (۲۴ سؤال)، سازگاری اجتماعی (۲۰ سؤال)، سازگاری شخصی (۱۵ سؤال) و دلبستگی به مؤسسه است. در پژوهش حاضر از خرده مقیاس سازگاری تحصیلی استفاده شد. در این پرسش نامه مشارکت کننده با استفاده از مقیاس ۵ درجه ای لیکرت (اصلاً دربار من صدق نمی کند تا کاملاً دربار من صدق می کند)، میزان توافق خود را با هر یک از گویه ها نشان می دهد. در بررسی بیکر و سریاک ضریب آلفای کرونباخ هم سه خرده مؤلفه ها و نمره کل بیش تر از ۰/۸۰ بود. میکائیلی منی، Mikaili Mouni (2009) پرسش نامه را به فارسی ترجمه کرد که دارای روایی مطلوب بود و پایایی آن بر اساس آلفای کرونباخ ۰/۷۸ به دست آمد. در پژوهش حاضر پایایی پرسش نامه بر اساس آلفای کرونباخ ۰/۸۱ برآورد شد.

۲) پرسش نامه تعامل در محیط آموزش الکترونیکی: این پرسش نامه توسط پورجم شیدی و همکاران (Pourjamshidi & et al., 2013) طراحی گردید که دارای ۴۲ سؤال بوده و ۸ بعد (مهارت های ابزاری و فنی، مهارت های ارتباطی، تعهد و نظم، تسلط علمی، ارتباط صوتی و تصویری زنده، کمیت و کیفیت امکانات ارتباطی، انگیزه و نگرش نسبت به آموزش مجازی، تعداد) می باشد.

نمره گذاری پرسش‌نامه با استفاده از مقیاس ۵ درجه‌ای لیکرت (خیلی زیاد، زیاد، متوسط، کم و خیلی کم) می‌باشد. روایی پرسش‌نامه توسط پورجم‌شیدی و همکاران مورد تأیید قرار گرفته است. پایایی پرسش‌نامه در پژوهش حاضر با استفاده از آلفای کرونباخ ۰/۷۳ برآورد گردید.

۳) پرسش‌نامه تجربه قلدری-قربانی سایبری (CBVEQ): این پرسش‌نامه توسط آنتیادو، کوکینوس و مارکوس (Schutte, Malouff, Hall, Haggerty, Cooper, Golden & Dornheim, 2016) تنظیم شد که شامل ۲۴ سؤال است که نمره گذاری آن در طیف ۵ درجه‌ای لیکرت نمره گذاری می‌شود به این صورت که به هرگز ۱ نمره، یک یا دو بار ۲ نمره، بعضی اوقات ۳ نمره، اکثر مواقع ۴ نمره و هرروز ۵ نمره داده می‌شود. در پژوهش سازندگان برای بررسی قابلیت اعتماد پرسش‌نامه از آلفای کرونباخ استفاده شده است که ضریب قلدری سایبری ۰/۷۵ محاسبه شده است. همچنین اعتماد پرسش‌نامه به روش بازآزمایی بررسی شده است که ضریب همبستگی به فاصله ۱ هفته برای قلدری سایبری ۰/۶۳ به دست آمده است. روایی محتوایی پرسش‌نامه نیز توسط سازندگان تأیید گردیده است. در پژوهش حاضر نیز، ضریب آلفای کرونباخ برای آزار و اذیت آن به ترتیب ۰/۸۵ محاسبه شد.

روش اجرا چنین بود که دانش‌آموزانی که تمایل به مشارکت در تحقیق را داشتند جذب شدند. نرم افزار LMS مدرسه آنلاین یک کلاس (yekclass) به عنوان بستر یادگیری الکترونیکی دانش‌آموزان انتخاب شد چراکه متناسب با فرهنگ و شرایط بومی دانش‌آموزان بود. سپس دانش‌آموزان در دوره‌های آموزشی (طبق روال عادی کلاس‌های درس) به مدت ۱۰ جلسه که توسط معلمان در این بستر برگزار گردید مشارکت کردند. لازم به ذکر است تمامی ضوابط اخلاقی در تمامی مراحل اجرای طرح پژوهشی به صورت کامل رعایت و تحت کنترل بود. به نمونه پژوهش اطمینان داده شد که کلیه مستندات به صورت خصوصی و محرمانه و بدون ذکر نام آن‌ها بررسی و حفظ خواهد شد.

پس از جمع‌آوری داده‌ها، نتایج در دو بخش آمار توصیفی (میانگین و انحراف معیار) و آمار استنباطی (ضرایب تحلیل رگرسیون خطی، ضریب همبستگی) با استفاده از نرم‌افزار spss25 تحلیل و بررسی شدند.

یافته‌ها

در این قسمت یافته‌های توصیفی و استنباطی متغیرهای پژوهش آورده شده است. در جدول (۱) ویژگی های جمعیت شناختی آزمودنی‌ها و در جدول (۲) اطلاعات آمار توصیفی نشان داده شده است.

جدول (۱). توزیع فراوانی نمونه آماری بر اساس سن، جنسیت و پایه تحصیلی

متغیر	مؤلفه‌ها	فراوانی	درصد فراوانی نسبی
پایه تحصیلی	دهم متوسطه	۹۳ نفر	۲۵/۸۳٪
	یازدهم متوسطه	۱۳۵ نفر	۳۷/۵٪
	دوازدهم متوسطه	۱۳۲ نفر	۳۲/۶۶٪
جنسیت	پسر	۱۰۵ نفر	۲۹/۱۶۶٪
	دختر	۲۵۵ نفر	۷۰/۸۳٪
سن	۱۵-۱۶	۹۳ نفر	۲۵/۸۳٪
	۱۶-۱۷	۱۳۵ نفر	۳۷/۵٪
	۱۷-۱۸	۱۳۲ نفر	۳۲/۶۶٪

با توجه به نتایج به دست آمده همانطور که جدول (۱) نشان می‌دهد از بین شرکت کنندگان ۱۰۵ نفر (۲۹/۱۶ درصد) پسر و ۲۵۵ نفر (۷۰/۸۳ درصد) دختر بودند که بیشترین فراوانی مربوط به دختران است. هم‌چنین سن ۹۳ نفر (۲۵/۸۳ درصد) از پاسخ دهندگان بین ۱۵ تا ۱۶ سال بوده، سن ۱۳۵ نفر (۳۷/۵ درصد) بین ۱۶ تا ۱۷ سال و سن ۱۳۲ نفر (۳۲/۶۶ درصد) بین ۱۷ تا ۱۸ سال است.

جدول (۲) آماره‌های توصیفی مربوط به آزار و اذیت سایبری، سازگاری تحصیلی و تعامل دانش آموزان در سیستم مدیریت یادگیری الکترونیکی

متغیر	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	پیشینه	کمینه
سازگاری تحصیلی	۳۶۰	۸۲/۰۷۵۶	۱۱/۰۴۱۶۷	۱۳۰/۰۰	۵۶/۰۰
تعامل در محیط یادگیری الکترونیکی	۳۶۰	۸۹/۱۶۹۲	۱۴/۲۰۳۰۲	۱۳۳/۰۰	۵۹/۰۰
آزار و اذیت سایبری	۳۶۰	۵۳/۹۴۴	۸/۷۱۱۸	۱۰۲/۰۰	۳۱/۰۰

بر اساس نتایج جدول (۲) بیشترین میانگین مربوط به متغیر تعامل دانش آموزان در سامانه مدیریت یادگیری برابر با ۸۹/۱۶۹۲ و کمترین میانگین مربوط به آزار و اذیت سایبری در رسانه‌های اجتماعی برابر با ۵۳/۹۴۴ می باشد.

در ادامه با توجه به داده‌های حاصل از ابزار پژوهش ابتدا با استفاده از آزمون‌های کفایت حجم نمونه کایزر، میر و اولکین (KMO) و آزمون کرویت بارتلت و کولموگوروف-اسمیرنوف، فرض کفایت حجم نمونه و نرمال بودن متغیرهای پژوهش بررسی شده و بعد از آن با استفاده از آزمون‌های همبستگی پیرسون و رگرسیون خطی فرضیه‌های پژوهش مورد آزمون و بررسی قرار گرفته شده است.

جدول (۳). آزمون کفایت حجم نمونه

KMO	Chi-Square	درجه آزادی	سطح معناداری
۰/۴۴۵	۴۸۸/۷۵۲	۳	۰/۰۰۱

همان‌طور که در جدول (۳)، ملاحظه می شود مقدار KMO، ۰/۴۴۵ و مقدار χ^2 دو ۴۴۸/۷۵۲ به دست آمده است. با توجه به این که سطح معنی داری آزمون بارتلت، کم‌تر از مقدار ۰/۰۵ می باشد ($P \leq ۰/۰۵$) می توان گفت حجم نمونه پژوهش حاضر از کفایت لازم برخوردار می باشد.

جدول (۴). نتایج آزمون کولموگوروف اسمیرنوف فرض نرمال بودن توزیع جامعه

پر سش نامه	کولموگوروف اسمیرنوف	سطح معناداری
سازگاری تحصیلی	۰/۱۲۷	۰/۰۹۸
تعامل در محیط یادگیری الکترونیکی	۰/۱۳۶	۰/۱۹۷
آزار و اذیت سایبری	۰/۲۵۰	۰/۹۹

همان طور که در جدول (۴) ملاحظه می شود با توجه به این که سطح معناداری تمامی متغیرها بیش تر از مقدار ۰/۰۵ می باشد فرض نرمال بودن متغیرهای مورد بررسی در پژوهش تأیید می گردد.

بررسی فرضیه های پژوهش

فرضیه اول: آزار و اذیت سایبری در رسانه های اجتماعی بر اساس سازگاری تحصیلی دانش آموزان در بستر سیستم مدیریت یادگیری الکترونیکی (LMS) قابل پیش بینی است.

جدول (۵) ضریب همبستگی بین آزار و اذیت سایبری در رسانه های اجتماعی و سازگاری تحصیلی دانش آموزان

ضریب همبستگی پیرسون	سطح معناداری	تعداد
-۰/۶۲۰	۰/۰۰۰	۲۴۸

یافته های پژوهش در خصوص فرضیه اول این تحقیق نشان می دهد که میزان r همبستگی بین دو متغیر آزار و اذیت سایبری و سازگاری تحصیلی دانش آموزان برابر با $-۰/۶۲۰$ به دست آمده که این مقدار با توجه سطح آماری معنادار نیز می باشد ($P=0/000$). پس بنا بر یافته های به دست آمده بین آزار و اذیت سایبری در رسانه های اجتماعی و سازگاری تحصیلی دانش آموزان، رابطه منفی و معناداری وجود دارد و شدت رابطه در حد متوسط بوده است. از آنجایی که بین متغیرهای پژوهش، همبستگی معنادار وجود دارد این امر ادامه تحلیل را ممکن می سازد لذا برای پیش بینی قلدری سایبری در رسانه های اجتماعی بر اساس سازگاری تحصیلی از تحلیل رگرسیون خطی استفاده شده است که نتایج در جدول (۵) آمده است.

جدول (۵) ضرایب تحلیل رگرسیون خطی ساده بین آزار و اذیت سایبری در رسانه‌های اجتماعی بر اساس سازگاری تحصیلی

مدل	مجموع درجه مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	F	ضریب تعیین	سطح معناداری
رگرسیون	۱۸۵۶۸/۹۴۳	۱	۱۸۵۶۸/۹۴۳	۲۴۶/۴۶۰	۰/۳۸۵	۰/۰۰۰

با توجه به جدول (۵) چون مقدار معناداری کوچک‌تر از ۰/۰۵ و مقدار آماره F برابر ۳۳۹/۲۹۶ است پس مدل رگرسیونی برازش داده شده معنادار است. ضریب تعیین بین متغیر پیشین "آزار و اذیت سایبری" و متغیر ملاک "سازگاری تحصیلی" ۰/۳۸۵ به دست آمده است؛ یعنی متغیر پیشین حدود ۳۸/۵ درصد از واریانس متغیر ملاک را بیان می‌کند. هم‌چنین معناداری اثر متغیر پیشین یا ضرایب رگرسیونی آزمون شده است. برای متغیر "آزار و اذیت سایبری در رسانه‌های اجتماعی"، با توجه به مقدار معناداری مرتبط با آن که مقدار کوچک‌تر از ۰/۰۵ است می‌توان گفت این متغیر پیش‌بینی‌کننده خوبی برای متغیر ملاک "سازگاری تحصیلی" است. بنابراین آزار و اذیت سایبری در رسانه‌های اجتماعی بر اساس سازگاری تحصیلی دانش‌آموزان در بستر سیستم مدیریت یادگیری الکترونیکی (LMS) پیش‌بینی می‌شود.

فر ضیه دوم: آزار و اذیت سایبری در رسانه‌های اجتماعی بر اساس تعامل دانش‌آموزان در بستر سیستم مدیریت یادگیری الکترونیکی (LMS) قابل پیش‌بینی است.

جدول (۶) ضریب همبستگی بین آزار و اذیت سایبری در رسانه‌های اجتماعی و تعامل دانش‌آموزان

ضریب همبستگی پیرسون	سطح معناداری	تعداد
-۰/۶۸۰	۰/۰۰۰	۲۴۸

یافته‌های پژوهش در خصوص فر ضیه دوم این تحقیق نشان می‌دهد که میزان I همبستگی بین دو متغیر آزار و اذیت سایبری و تعامل دانش‌آموزان برابر با -۰/۶۸۰ به دست آمده که این مقدار کم‌تر از ۰/۰۵ می‌باشد. بنابراین بین آزار و اذیت سایبری در رسانه‌های اجتماعی و تعامل دانش‌آموزان در بستر سیستم مدیریت یادگیری الکترونیکی (LMS) رابطه منفی و معناداری وجود دارد و شدت این رابطه در حد متوسط است. این امر ادامه تحلیل را ممکن می‌سازد لذا برای پیش‌بینی قلدری

سایبری در رسانه های اجتماعی بر اساس تعامل دانش آموزان، از تحلیل رگرسیون خطی استفاده شده است که نتایج در جدول (۷) آمده است.

جدول (۷) ضرایب تحلیل رگرسیون خطی ساده بین آزار و اذیت سایبری در رسانه های اجتماعی بر اساس تعامل دانش آموزان

مدل	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	F	ضریب سطح تعیین	ضریب معناداری
رگرسیون	۳۶۸/۶۸۳	۱	۳۶۸/۶۸۳	۳۳۹/۲۹۶	۰/۴۶۳	۰/۰۰۰

با توجه به جدول (۷) چون مقدار معناداری کوچک تر از $0/05$ ($0/000$) و مقدار آماره F برابر $339/296$ است پس مدل رگرسیونی برازش داده شده معنادار است. ضریب تعیین بین متغیر پیشین "آزار و اذیت سایبری" و متغیر ملاک "تعامل دانش آموزان" $0/463$ به دست آمده است؛ یعنی متغیر پیشین حدود $46/3$ درصد از واریانس متغیر ملاک را بیان می کند. هم چنین معناداری اثر متغیر پیشین یا ضرایب رگرسیونی آزمون شده است. برای متغیر "آزار و اذیت سایبری در رسانه های اجتماعی"، با توجه به مقدار معناداری مرتبط با آن که مقداری کوچک تر از $0/05$ است، می توان گفت این متغیر پیش بینی کننده خوبی برای متغیر ملاک "تعامل دانش آموزان" است. بنابراین آزار و اذیت سایبری در رسانه های اجتماعی بر اساس تعامل تحصیلی دانش آموزان در بستر سیستم مدیریت یادگیری الکترونیکی (LMS) پیش بینی می شود.

فرضیه سوم: بین سازگاری تحصیلی و تعامل دانش آموزان در بستر سیستم مدیریت یادگیری الکترونیکی (LMS) رابطه معناداری وجود دارد.

جدول (۸) ضریب همبستگی پیرسون بین سازگاری تحصیلی و تعامل دانش آموزان

ضریب همبستگی پیرسون	سطح معناداری	تعداد
۰/۲۱۷	۰/۰۰۰	۳۹۷

همان گونه که مشاهده می کنید ماتریس همبستگی برای این دو متغیر در جدول فوق ارائه شده است. با توجه به نتایج جدول فوق، میزان r همبستگی بین دو متغیر سازگاری تحصیلی و تعامل دانش آموزان در بستر سیستم مدیریت یادگیری (LMS) برابر با $0/217$ به دست آمده که این مقدار با توجه سطح آماری، معنادار نیز می باشد ($P=0/000$) پس بین سازگاری تحصیلی و تعامل دانش

آموزان در بستر سیستم مدیریت یادگیری (LMS) رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. شدت این رابطه در حد متوسط است.

بحث و نتیجه گیری

این پژوهش با هدف تبیین رابطه آزار و اذیت سایبری در رسانه‌های اجتماعی با سازگاری تحصیلی و تعامل دانش‌آموزان در بستر سیستم مدیریت یادگیری الکترونیکی (LMS) انجام شد. نتایج این پژوهش در خصوص فرضیه اول نشان داد که بین آزار و اذیت سایبری در رسانه‌های اجتماعی و سازگاری تحصیلی دانش‌آموزان، رابطه منفی و معناداری وجود دارد. هم‌چنین آزار و اذیت سایبری بر اساس سازگاری تحصیلی دانش‌آموزان قابل پیش‌بینی است. نتیجه به دست آمده با نتایج پژوهش (Ali & et al., García-Fernández & et al., 2022, Aparisi & et al., 2021, Burke & et al., 2022 و Ushakov & et al., 2022) هم‌سو است. از نظر این محققین، آزار و اذیت سایبری منجر به افت تحصیلی، کاهش روابط اجتماعی و سازگاری تحصیلی دانش‌آموزان می‌شود. به طوری که (Ushakov., Fedorova & Shatila., 2022) بیان کردند این نوع آزار و اذیت ممکن است بر موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان تأثیر بگذارد در این میان نقش حمایتی والدین حائز اهمیت است. (Aparisi & et al., 2021) نیز بیان کردند که توانایی سازگاری با محیط تحصیلی عاملی برای پیشگیری از آزار سایبری است. در تبیین یافته‌های این فرضیه می‌توان این‌گونه استدلال و تبیین کرد که دانش‌آموزانی که مورد آزار و اذیت سایبری در رسانه‌های اجتماعی قرار گرفته‌اند در محیط LMS، ناسازگاری بیش‌تری از خود نشان دادند. معلمان باید بدانند که با گذر از دوره کودکی به نوجوانی اکثر دانش‌آموزان در حال گذراندن یک مرحله زندگی جدید و در حال تغییر هستند که در آن واکنش‌های رفتاری، شناختی و اجتماعی یا عاطفی جدید در پاسخ به خواسته‌های محیطی جدید ایجاد می‌شود. دانش‌آموزان همواره به دنبال برآوردن خواسته‌های آموزشی مدرسه و کسب نتایج خوب هستند که با عنوان سازگاری تحصیلی از آن یاد می‌شود. با پیشرفت فن‌آوری آموزشی و تغییر محیط آموزشی از حضوری به مجازی زندگی تحصیلی دانش‌آموزان دارای تغییرات خاصی شده است که با سایر مراحل تحصیل یا دوره‌های آموزشی متفاوت است که ممکن است بر روحیات آن‌ها تأثیر بگذارد. داشتن سازگاری تحصیلی مثبت (انگیزه برای تکمیل الزامات تحصیلی، تلاش تحصیلی و رضایت از محیط تحصیلی) به عنوان یک عامل محافظتی

در برابر انجام رفتارهای ناسازگارانه، مشکلات سلامت روان و پیشرفت تحصیلی عمل می کند. بنابراین، سازگاری دانش آموزان با محیط آموزشی (جو مثبت آموزشی و رفتار معلم در سیستم مدیریت یادگیری الکترونیکی) خود عامل مرتبطی است که باید در هنگام تلاش برای جلوگیری یا مداخله در آزار و اذیت سایبری در نظر گرفت. مضافاً معلمان باید بدانند که برقراری ارتباط مثبت با دانش آموزان زمینه کاهش آسیب های روانی ناشی از آزار سایبری و بهبود کیفیت یادگیری دانش آموزان است.

هم چنین یافته های پژوهش در خصوص فرضیه دوم نشان داد که بین آزار و اذیت سایبری در رسانه های اجتماعی و تعامل دانش آموزان در بستر سیستم مدیریت یادگیری الکترونیکی (LMS) رابطه منفی و معناداری وجود دارد. هم چنین آزار و اذیت سایبری بر اساس تعامل دانش آموزان قابل پیش بینی است. از این رو فرضیه دوم این پژوهش مورد تأیید قرار گرفت. یافته های حاصل از این فرضیه با یافته های (Alhujaili & et al., 2020) و (Jantzer & et al., 2017) با هم سواست که آن ها به این نتیجه رسیدند آزار و اذیت سایبری منجر به کاهش تعامل دانش آموزان می شود. در تبیین یافته های این فرضیه می توان بیان کرد که امروزه استفاده از محیط های آموزشی آنلاین و سیستم مدیریت یادگیری الکترونیکی (LMS) در امر تعلیم و تربیت بسیار رایج شده است. از جمله مهم ترین عنصرهای یادگیری در این محیط ها تعامل است. بر اساس نتایج تحقیق حاضر، دانش آموزانی که مورد آزار و اذیت سایبری در رسانه های اجتماعی قرار گرفته اند تعامل کم تری در LMS از خود نشان دادند. در محیط LMS بافت ارتباطی-آموزشی متفاوت از آموزش سنتی است و نیازمند سازگاری بیش تر دانش آموزان با محیط است. آزار و اذیت سایبری از کیفیت تعامل دانش آموزان با معلم و با همسالان در محیط LMS می کاهد و منجر به بروز رفتارهای تعارض آمیز و روابط منفی می گردد. بافت اجتماعی و محیط مشارکتی LMS تا حدی از بروز رفتارهای منفی جلوگیری می کند اما مقابله با رفتارهای ناشی از آزار و اذیت سایبری، نیازمند مداخلات جدی و علمی می باشد. انتظارات معلم، قوانین کلاس، رفتار معلم، شیوه تدریس، جو کلاس و بسیاری دیگر از عوامل در محیط LMS بر تعامل دانش آموزان آزار دیده سایبری تأثیر گذار است. کلیه تغییرات در محیط LMS هم چنان می تواند به عنوان منبع حمایتی در برابر تأثیرات منفی آزار و اذیت سایبری ایفای نقش کند.

یافته‌های پژوهش در خصوص فرضیه سوم نشان داد که بین سازگاری تحصیلی و تعامل دانش‌آموزان در بستر سیستم مدیریت یادگیری الکترونیکی (LMS) رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. بنابراین فرضیه سوم نیز پذیرفته می‌شود. یافته‌های حاصل از این فرضیه با یافته‌های (Pajohi & et al., 2019) و (Birami & et al., 2011) هم‌سو دارد. از نظر (Pajohi & et al., 2019) جمله مهم‌ترین مؤلفه‌های آزار و اذیت سایبری شامل: قابلیت‌های فردی، همدلی، محیط خانواده، مهارت‌های ارتباطی و اجتماعی، پرخاشگری و نگرش می‌باشد. (Birami, et al., 2011) نیز بیان کردند که بین قلدری و اشکال سنتی و سایبری آن با کیفیت تعامل معلم و دانش‌آموز و سازگاری دانش‌آموزان رابطه منفی وجود دارد. در تبیین یافته‌های این فرضیه می‌توان بیان کرد که در سال‌های اخیر استفاده از سیستم مدیریت یادگیری الکترونیکی بیش از پیش مورد استفاده قرار گرفته است. در محیط‌های مجازی، آن‌چه اهمیت بالایی دارد میزان تعامل دانش‌آموزان با معلم و بایکدیگر است. هم‌چنین شرایط آموزش باید به گونه‌ای باشد که دانش‌آموزان با محیط یادگیری الکترونیکی سازگاری پیدا کنند. امروزه به دلیل بستر نامناسب اینترنت، کاهش دسترسی به ابزارهای الکترونیکی و اینترنت، عدم آشنایی معلمان و دانش‌آموزان با محیط‌های آموزش الکترونیکی، میزان انطباق و تعامل در این محیط‌های به حداقل رسیده است. بنابراین برای داشتن عملکرد تحصیلی مناسب از سوی دانش‌آموزان باید در نظر داشت که محیط یادگیری الکترونیکی باید شرایطی را فراهم کند که فرد با سازگاری و انطباق در آن از عهده وظایف یادگیری برآید. روش‌های تدریس اثربخش در بستر آموزش الکترونیکی به معلمان آموزش داده شود و نحوه برقراری تعامل در محیط‌های آموزش مجازی مورد توجه قرار گیرد. نتایج این فرضیه نشان داد که هر چه میزان سازگاری دانش‌آموزان در بستر آموزش الکترونیکی بیش‌تر باشد تعامل آن‌ها نیز افزایش می‌یابد.

به طور کلی تعاملات مدرن در محیط رسانه‌های اجتماعی اکنون تقریباً به طور انحصاری بر فن‌آوری آنلاین متکی است که می‌تواند رفتارهای مخرب یا مضر را تقویت کند و نمونه بارز چنین رفتارهای مخرب یا مضر، آزار و اذیت سایبری است. استفاده گسترده از رسانه‌های اجتماعی توسط دانش‌آموزان باعث شیوع بیش‌تر آزار و اذیت سایبری شده است. صرف نظر از راحتی ارائه شده، قرار گرفتن مداوم در معرض فن‌آوری‌های آنلاین و تعامل با آن‌ها، کاربران را مستعد برخی تعاملات آنلاین می‌کند که ممکن است در برخی مواقع ایمنی و رفاه عاطفی و روانی آن‌ها را در معرض خطر

قرار دهد. زورگویی سایبری یکی از خطرات بالقوه تکیه بر فن آوری های آنلاین در نظر گرفته می شود. این یکی از مصادیق عمده سوء استفاده از فن آوری در دهه گذشته به دلیل تأثیرات منفی و گاه مرگبار آن به شمار می رود. آزار و اذیت سایبری با توجه به شیوع زیاد و پیامدهای جدی آن به یک موضوع اجتماعی نگران کننده تبدیل شده است که بنابراین، لازم است تحقیقاتی برای شناسایی پیش بینی کننده های بالقوه آن در تلاش برای پیشگیری و مداخله در این زمینه صورت بگیرد. از محدودیت های این پژوهش این است که بر روی نمونه ای از دانش آموزان دوره دوم متوسطه شهر شیراز انجام شده که در تعمیم نتایج آن به نمونه های دیگر باید احتیاط شود. هم چنین با توجه به بازه زمانی این مطالعه که در دوره های محدود از زمان انجام شده است پس ماهیت مقطعی و همبستگی تحقیق، مانع ایجاد علیت تحقیق است. بنابراین، مطالعات آینده با ماهیت طولی باید انجام شود. علاوه بر این، ارزیابی متغیرها تنها از طریق اقدامات خود گزارش دهی ممکن است منجر به سوگیری شود بنابراین روش های دیگری نیز باید مانند: ارزیابی همتایان، ارزیابی توسط استادان یا روش های مشاهده گنجانده شود. در نهایت با توجه به نتایج پژوهش پیشنهاد ذیل ارائه می گردد:

۱. با توجه به نتایج فرضیه اول، مدارس و مراکز آموزشی باید سیاست های آموزشی را اجرا کنند که امکان تعدیل و سازگاری مناسب دانش آموزان با رسانه های اجتماعی در دسترس را فراهم کند تا مانع آزار و اذیت سایبری گردد.
۲. با توجه به فرضیه دوم، برنامه های مدرسه باید محیط امنی از رفاه را برای دانش آموزان فراهم کند که به آنها اجازه دهد نه تنها از نظر تحصیلی بلکه از نظر شخصی و عاطفی نیز رشد کنند و سیاست های مدرسه به گونه ای برنامه ریزی شود که دانش آموزان نسبت به آزار و اذیت سایبری در رسانه های اجتماعی آگاه شوند و در تعاملات خود با دیگران دچار مشکل نشوند.
۳. با توجه به فرضیه سوم، سیاست های پیشگیری سازمانی باید مشارکت فعال دانش آموزان را در برابر آزار سایبری، ایجاد برنامه هایی در زمینه پیشگیری و آگاهی از استفاده مسئولانه از اینترنت، ایجاد فعالیت هایی برای توسعه مهارت های اجتماعی-عاطفی و اجتماعی، ارتقای آگاهی اجتماعی، توانایی حل تعارضات و راهبردهای مقابله ای که اجازه می دهد ترویج کند.

References

- Abaido, G. M. (2020). Cyberbullying on social media platforms among university students in the United Arab Emirates. *International Journal of Adolescence and Youth*, 25(1), 407-420.
- Antoniadou, N., Kokkinos, C. M., & Fanti, K. A. (2019). Traditional and Cyber Bullying/Victimization Among Adolescents: Examining Their Psychosocial Profile Through Latent Profile Analysis. *International Journal of Bullying Prevention*, 1 (2), 85-98.
- Alhujaili, A., Karwowski, W., Wan, T. T., & Hancock, P. (2020). Affective and stress consequences of cyberbullying. *Symmetry*, 12(9), 1536.
- Ali, S. I., & Shahbuddin, N. B. (2022). The relationship between cyberbullying and mental health among university students. *Sustainability*, 14(11), 6881.
- Álvarez-García, D., Barreiro-Collazo, A., & Núñez, J. C. (2017). Ciberagresión entre adolescentes: prevalencia y diferencias de género= Cyberaggression among adolescents: prevalence and gender differences. *Ciberagresión entre adolescentes: prevalencia y diferencias de género= Cyberaggression among adolescents: prevalence and gender differences*, 89-97.
- T. Eloumi, F. (2001). "Electronic learning from theory to practice", translated by Bibi Eshrat Zamani and Seyed Amin Azimi. (2016), Tehran, Smart Schools Publications. (In Persian)
- Aparisi, D., Delgado, B., Bo, R. M., & Martínez-Montegudo, M. C. (2021). Relationship between cyberbullying, motivation and learning strategies, academic performance, and the ability to adapt to university. *International journal of environmental research and public health*, 18(20), 10646.
- Arab, L. E., & Díaz, G. A. (2015). Impacto de las redes sociales e Internet en la adolescencia: Aspectos positivos y negativos [Impact of social networks and Internet in adolescence: Strengths and weaknesses]. *Revista Médica Clínica Las Condes*, 26(1), 7-13.
- Batani, J., Mbunge, E., Muchemwa, B., Gaobotse, G., Gurajena, C., Fashoto, S., ... & Dandajena, K. (2022). A Review of Deep Learning Models for Detecting Cyberbullying on Social Media Networks. In *Computer Science On-line Conference* (pp. 528-550). Springer, Cham.
- Birami, M. , Hashemi, T. Fathi Azar, A. Alaei, P. (2011). Traditional and cyber bullying in middle school girls: the role of the quality of teacher-student communication. *Educational Psychology Quarterly*, 8(26), 152-175. (In Persian)
- Anderson Burke, G., & Norvilitis, J. M. (2022). The Relationships Between Cyberbullying, Sexting, and College Student Well-Being. In *Research*

- Anthology on Combating Cyber-Aggression and Online Negativity (pp. 789-802). IGI Global.
- Campbell, M., Whiteford, C., & Hooijer, J. (2019). Teachers' and parents' understanding of traditional and cyberbullying. *Journal of school violence*, 18(3), 388-402.
- Cao, X.; Tian, M.; Song, Y.; Li, Z.; Wang, Q.; Wang, L. The correlation between college students' cybervictimization and depression. *Chin. J. Sch. Health* 2020, 41, 1-4.
- Cerezo, R., Bernardo, A., Esteban, M., Sánchez, M., & Tuero, E. (2015). Programas para la promoción de la autorregulación en educación superior: un estudio de la satisfacción diferencial entre metodología presencial y virtual. *European Journal of Education and Psychology*, 8(1), 30-36.
- Çimke, S., & Cerit, E. (2021). Social media addiction, cyberbullying and cyber victimization of university students. *Archives of psychiatric nursing*, 35(5), 499-503.
- Dennehy, R., Meaney, S., Walsh, K.A., Sinnott, C., Cronin, M., & Arensman, E. (2020). Young people's conceptualizations of the nature of cyberbullying: A systematic review and synthesis of qualitative research. *Aggression and Violent Behavior*, 51, Article 101379.
- García-Fernández, C. M., Moreno-Moya, M., Ortega-Ruiz, R., & Romera, E. M. (2022). Adolescent involvement in cybergossip: influence on social adjustment, bullying and cyberbullying. *The Spanish Journal of Psychology*, 25.
- Garmendia, M., Jiménez, E., Karrera, I., Larrañaga, N., Casado, M. A., Martínez, G., & Garitaoanadia, C. (2019). Actividades, mediación, oportunidades y riesgos online de los menores en la era de la convergencia mediática [Activities, mediation, opportunities and online risks of minors in the era of media convergence]. Instituto Nacional de Ciberseguridad.
- Giumetti, G. W., & Kowalski, R. M. (2022). Cyberbullying via social media and well-being. *Current Opinion in Psychology*, 101314.
- Government of United States. (2020). What is Bullying. Retrieved July 5, 2020 from <https://www.stopbullying.gov/bullying/what-is-bullying>.
- Hartung, F.-M., & Renner, B. (2013). Social curiosity and gossip: Related but different drives of social functioning. *PLoS One*, 8(7), Article e69996. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0069996>
- Jantzer, A. M., & Cashel, M. L. (2017). Bullying victimization, college adjustment, and the role of coping. *Journal of College Student Development*, 58(2), 283-289.
- Kowalski, R. M., Limber, S. P., & Agatston, P. W. (2012). *Cyberbullying: Bullying in the digital age*. John Wiley & Sons.

- Krause, H.-V., Baum, K., Baumann, A., & Krasnova, H. (2021). Unifying the detrimental and beneficial effects of social network site use on self-esteem: A systematic literature review. *Media Psychology*, 24(1), 10–47.
- Khademi, Y., Sattari, S. (2021). Evaluating and prioritizing the types of interaction and participation in the e-learning environment using the Analytical Hierarchy (AHP) technique. *Quarterly Journal of Information and Communication Technology in Educational Sciences*, 11(3 (consecutive 43)), 87-107.
- Lee, Y. H., Lee, S. K., Kim, B. S., Chung, M. S., Baek, G. H., Gong, H. S., & Lee, J. K. (2008). Three lateral divergent or parallel pin fixations for the treatment of displaced supracondylar humerus fractures in children. *Journal of Pediatric Orthopaedics*, 28(4), 417-422.
- Li, S., Wang, X., & Nie, Y. (2022). The Relationship between Parent–Child Attachment, Belief in a Just World, School Climate and Cyberbullying: A Moderated Mediation. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(10), 6207.
- Martínez-Monteagudo, M. C., Delgado, B., García-Fernández, J. M., & Ruíz-Esteban, C. (2020). Cyberbullying in the university setting. Relationship with emotional problems and adaptation to the university. *Frontiers in psychology*, 10, 3074.
- Mikaili Mouni, F.(2009). The relationship between identity styles, identity commitment and gender with students' adaptation to university. *Psychological Studies*, 6(2), 51-74. (In Persian)
- Mohammadi Baghmelai, H. Yousefi, F. (2017). The structural relationship between teacher-student interaction, academic involvement and students' adaptation to school. *Journal of Education and Learning Studies*, 10(2), 75-99. (In Persian)
- Naidu, S. (2006). *E-learning: A guidebook of principles, procedures and practices*. Commonwealth Educational Media Centre for Asia (CEMCA).
- Ortega-Barón, J., Buelga, S., & Cava, M. J. (2016). Influencia del clima escolar y familiar en adolescentes, víctimas de ciberacoso= The Influence of School Climate and Family Climate among Adolescents Victims of Cyberbullying. *Influencia del clima escolar y familiar en adolescentes, víctimas de ciberacoso= The Influence of School Climate and Family Climate among Adolescents Victims of Cyberbullying*, 57-65.
- Pajohi, T., Nadi, M. A., Sajjadian, A. (2019). Thematic analysis of the components of cyberbullying perpetrators in high school students: a text-based inductive qualitative study. *Educational Innovations*, 19(3), 63-78. (In Persian)
- Pourjamshidi, M., Fardanesh, H., Nowrozi, D. (2013), Factors affecting the interaction between professor and student in a web-based educational

- environment, *Bimonthly Education Strategies in Medical Sciences*, Volume 7, Number 1, Year 1993, pp. 50-50 41. (In Persian)
- Rajbhandari, J., Rana, K. (2022). Cyberbullying on Social Media: an Analysis of Teachers' Unheard Voices and Coping Strategies in Nepal. *Int Journal of Bullying Prevention* . <https://doi.org/10.1007/s42380-022-00121-1>
- Razavi, S. A. (2016), "New Debates in Educational Technology", Ahvaz, Shahid Chamran University. (In Persian)
- Rowel, M. M. K., Gunasekara, A. D. A. I., Uwanthika, G. A. I., & Wijesinghe, D. B. (2022). E-Learning Platform for Hearing Impaired Children with Handwritten Character Recognition using CNN.
- Spies Shapiro, L. A., & Margolin, G. (2014). Growing up wired: Social networking sites and adolescent psychosocial development. *Clinical Child & Family Psychology Review*, 17(1), 1–18.
- Saedi, N, & Saadipour, I. (2017). The effect of e-learning on students' communication skills. *Quarterly Journal of Information and Communication Technology in Educational Sciences*, 7(4 (consecutive 28)), 111-129.
- Surin, O. S., & Blankenship, R. J. (2019). Silent voices: The perception of cyberbullying among at-risk middle school students. *International Journal of Cyber Behavior, Psychology and Learning (IJCBL)*, 9(4), 1-21.
- Tejada Garitano, E., Castaño Garrido, C. M., & Romero Adonegui, A. (2019). Los hábitos de uso en las redes sociales de los preadolescentes [The habits of use in social networks of preadolescents]. *Revista Iberoamericana de Educación a Distancia*, 22(2), 119–133.
- Tuero Herrero, E., Cervero Fernández-Castañón, A., Esteban García, M., & Bernardo Gutiérrez, A. B. (2018). ¿ Por qué abandonan los alumnos universitarios? Variables de influencia en el planteamiento y consolidación del abandono. *Educación XXI*.
- Ushakov, D., Fedorova, N., & Shatila, K. (2022). Predictors for Cyberbullying Practices on the Academic Performance of Lebanese University Students. In *International Conference on Digital Technologies in Teaching and Learning Strategies* (pp. 14-28). Springer, Cham.
- Vannucci, A., Simpson, E. G., Gagnon, S., & Ohannessian, C. M. (2020). Social media use and risky behaviors in adolescents: A meta-analysis. *Journal of Adolescence*, 79, 258–274.